

DOI: 10.36719/AEM/2007-2020/57/79-81

Ruhsara Seyfulliyevna Tulabayeva
Ali Şir Nevaî Taşkent Devlet
Özbek Dili ve Edebiyatı Üniversitesi

TAHİR MELİK'İN “ELVEDA” ÇOCUKLUK ROMANINDA ZAMAN VA ÇOCUK KARAKTERİNİN YORUMU

Öz

Makalede, yazar Tahir Melik'in *Elveda Çocukluk* adlı eseri analize çekilir. Çocuk karakterine ait ruhsal değişimler zaman etkeni çerçevesinde incelenir. Çocuğun ruh halindeki değişimler, zamanın eser olayları ile uygun halde ilerlemesi gibi hususlara değinilir.

Anahtar kelimeler: *Zaman, mekan, çocuk karakteri, karakter, olay örgüsü, süje çizgisi, ruhsal değişim, ruh hali, facia, eğitim*

Mental changes in child's character from the point of view of time in Takhir Malik's novel “Forgive childhood” Annotation

The article analyzes the work of writer Tahir Malik “Goodbye Childhood”. In it, mental changes in the character of the child are viewed and studied from the point of view of time. The article is based on the fact that the spirit of the child changes with the passage of time, the expression of the times of the present time.

Key words: *Time, place, child image, character, plot, plot line, expression, mental state, mental image, hero, tragedy, upbringing*

İlk meydana geldiği günden beri edebiyatın en önemli unsurlarından biri edebî karakterdir. Karakterler yazarın bakış açısına, zaman ve mekana bağlı halde farklı şekil ve anlamda ortaya çıkar. Zaman ve mekan meselesi edebiyat biliminde araştırılmış ise de bu konuda araştırılması gereken hususlar hâlâ çoktur. Zaman ve mekan meselesi Rus edebiyatında Bahtin tarafından araştırılmış ise, Özbek edebiyatında bu konuyu Uzak Corakulov işlemiştir.

“Edebiyatta meydana gelen gerçek tarihî zaman, mekan ve insanı idrak etme süreci yavaş ve ağır ilerlemektedir. Mekan ve zamanın farklı özellikleri, bununla ilgili olarak, türler ve sanatsal betimlemenin gerçek yönleri insanoğlunun katettiği gelişme aşamaları ile bağlı halde araştırılmaktadır.”²⁷

“Macera romanın dünyası macera zaman ile yönetilir. Bu zaman; yıl, ay, saat, dakikalar ile değil “bir gün”, “o gün”, “aniden”, “derken” gibi macera zaman birimleri ile ölçülür.”²⁸

Saygıdeğer hocalarımız tarafından ileri sürülen bu görüşler uzun yılların meyvesi olan eserleri, önemli romanları ve onların kronotop unsurlarını araştırmaya yönelik ise de güncel olmaları nedeniyle günümüz edebiyatı için de geçerlidir.

Çağdaş Özbek edebiyatında çocuk karakterinin kaleme alındığı eserler çoktur. Bu eserlerde çocuk karakteri farklı mekan, zaman ve koşullarda ele alınır. Görüldüğü gibi zaman, sosyal durum çocuk karakterini betimlerken en önemli etkenler olarak karşımıza çıkar.

Elveda Çocukluk, Tahir Melik'in önemli eserlerinden biridir. Eserde ele alınan esas konu kimsenin suçlu halde doğmadığı, çocuğu onun çevresi, toplumdaki türlü illetlerin suçluya dönüştürdüğü meselesidir. Konuyla ilgili olarak yazarın kendisi şöyle yazar: “Ben; ergenler ve gençlerin suç bataklığına batmalarına seyirci kalamam. Çocuk hapishanelerine her gidişimde yüreğim sızlar. Hür bir hayat süren, eğitim gören, meslek öğrenen bu gençler buralara nasıl düştüler?! Suç dünyası onlara bu kadar mı çekici geldi? Ben suç dünyasına *Şeytanat*, yani şeytanların idare ettiği zulüm ülkesi adını vererek “Dikkatli olun kardeşlerim, sakın bu dünyaya düşmeyin, sokakları çıkmaz olan bu dünyanın sonunda sadece acılı bir ölüm vardır.” demek için yazdım. Yazdıklarımı uyarı olarak kabul etmenizi temenni ederim.”

Nitekim, *Elveda Çocukluk*'un karakterlerinden biri olan 14-15 yaşlarındaki Kamariddin hayatın acımasız darbelerine çok erken maruz kalır. Ne acılıdır ki, onu böyle bir kısmete mahkûm edenler öz babası, vefasız ve hafifmeşrep annesidir. Çocuğun kalbindeki ilk isyan yetiştirme yurdundaki hakaret ve aşağılamalara karşı uyanır. İsyân yavaş yavaş öfkeye, öfke de gittikçe nefrete dönüşür. Sokakta insanlar yetiştirme yurdunun çocuklarını kovduklarında, anne babası olan çocuklar onlardan öğrenerek uzak durmaya çalıştıklarında

²⁷ Mihail Bahtin, *Voprosı literaturı i estetiki, Hudojesvennaya Literatura*, Moskova, 1975, s.234-235.

²⁸ Uzak Corakulov, *Nazari Poetik Meseleleri*, Gafur Gulam NMIU Yay., Taşkent, 2015, s.92.

çocuğun nefreti daha da büyümeye devam eder. Nihayet, annesinin müdavimlerinden olan bir “amca”nın hayatına son vermesiyle sonuçlanır.

İyi bir mühendis, başarılı bir doktor veya öğretmen olacak bir çocuk başkalarının, daha doğrusu, büyüklerin yüzünden hapis hayatına mahkûm olur. Çocuk, fidana benzetilir. Fidanın zamanında bakımının yapıp sulanması gerektiği gibi çocuğa da şefkat gösterilmesi, eğitilmesi gerekir. Özellikle ergenin dünyası devamlı ilgi ister. O, doğadaki, toplumdaki her hadiseden kendi halince sonuçlar çıkarır. Eğer sonuç yanlışsa bu yanlış büyükler tarafından çocuğa bildirilir ve düzeltilir. Ergen, yakın dosta, tatlı söze, sıcak sevgiye ihtiyaç duyar. Eğer istediğini yakınlarından bulamazsa onu dışarıdan, yabancılardan bulmaya çalışır.

Çocukta ortaya çıkan isyan zaman ilerledikçe büyür, gelişir. Yazar, işte bu doğrultuda zamanın çocuğun karakterine, bakış açısına etkisini göstermeye çalışır. Yani çocuğun isyanı henüz nefrete dönüşmemişken onun ruhunda geri dönüş yolu vardır. Yalnız, onun ruhunu tedavi eden, ona doğru yolu gösteren biri olmaz. Onu eğitmesi gereken kişiler (babası, annesi, yetiştirme yurdu çalışanları, komşular) ya kendileri eğitime muhtaçtır ya da tamamen ilgisiz ve düşüncesizdir. Bu arada zaman geçer. Yazar zamanın geçtiğini rakamlarla ifade etmez. Çocuk büyüyerek yetiştirme yurdundan ayrılır ve annesinin yaşadığı eve gelir. Bu olay örgüsü ile yazar zamanın fonunu çizer. Okuyucu da zamanın geçtiğini olayların gelişmesi ile, çocuğun bakış açısındaki değişimler ile idrak eder. Çocuk, ilk önce annesine, insanlara karşı sevgisiz değildir. Büyüdükçe insanların ona davranışlarından etkilenecek şekilde itiraz, isyan ve nefret duyguları gelişir. Buradan anlaşılmaktadır ki zaman şekli çocuk karakterindeki değişimleri meydana getirir.

Elveda Çocukluk'un ana karakteri Kamariddin ümitsizlik ruhunun etkisiyle öfkesine yenik düşer. Hiçbir zaman görmediği babası ve ilgisiz, vefasız annesinden sevgi ve şefkat bulamayınca sokaktaki kimsesiz ve yankesici çocuklara katılır. Kamariddin sadece yankesicilikle yetinmez. İçindeki kızgınlık ve nefret onu intikama sürükler. Neticede cinayet işleyerek hayatının geri kalan kısmını da berbat eder.

Kamariddin özel hapis okulunda okurken okulun onlar için asla açılmayacak büyük, ağır ve kahverengi kapısı karşısındaki kanepeye oturarak düşündüklerini hatırlayalım: “Elime tüfek verseler ve kapıdan anne babam içeri girse hiç tereddüt etmeden onları vururum. Sonra beni de vursunlar razıyım. Hayır, önce yargılanacağım. Mahkemede konuşacağım. Çocuğundan vazgeçen anne babanın cezası budur, diyeceğim. Anne babaları hayatta olup vazgeçilenler hepiniz aşağılık anne babalarınızı vurun. Birbirinize yalan yanlış sözlerle överek onları iyi insanlar olarak tanıtmayın. Acımayın, vurun onları, diyeceğim. Terk edilen çocuklara tüfek veriniz, diyeceğim! İşte ondan sonra beni vursunlar razıyım.”²⁹ Kamariddin böyle duygular içinde olmasına rağmen annesini öldürmez. Anlayamadığı belirsiz bir güç onu anneye el kaldırmaktan alıkoyar. Ama günün birinde sarhoş olarak evine dönen çocuğun annesiyle birlikte oturan “babasının arkadaşı”nı öldürmesine kimse engel olamaz.

Hiçbir facia tesadüf değildir. Tesadüf gibi görünen facia, hazır bir tasviridir. Bu tasvirin ifadesi (ortaya çıkması) için uzun bir hazırlık süreci yaşanır. Felsefenin sebep sonuç ilişkisi gibi edebî eserde de bu hadisenin sanatsal gerçek olarak kabul edilmesi gerekir. Yazar, faciaya (sonuca) götüren durumu (sebebi) aşama aşama keleme alır. Burada zaman fonu net olarak gözlemlenir. Demek ki zaman artık olaylarla birlikte ilerler. Süje çizgisinden kahramanın büyüdüğünü, bakış açısının değiştiğini, artık eskisi gibi yalnız olmadığını, çevresinde kendine benzer serserilerin bulunduğunu öğreniriz. Kamariddin hafifmeşrep annenin yanında, onu devamlı olarak aşağılayan ortamda bağıri yanık ve yalnızdı. Onu dinleyen ve anlayan kişi olmadığı için hırsız yankesicilerle kolayca kaynaşır. Artık kendini yalnız hissetmez, kendisi gibi yalnızlar dünyası ona merhem olur. Daha sonraki olaylar suç dünyasındaki çirkinlikleri ortaya koyarak gelişir. Çocuğun ruhudaki kriz zirve noktaya ulaşır. Artık onu eğitmek kolay olmayacaktır. Kalbinde insanlara karşı nefret hissi, hep birilerinden intikam alma hırsı çoktan onun benliğine dönüşmüştür. Nihayet, evine gelir ve annesiyle birlikte oturan “amca”yı öldürür. Dostoevski, Raskolnikov’un cinayet işlemesi için onu uzun süre hazırlar. *Elveda Çocukluk*'ta ise kahraman kendi kendini hazırlar. Raskolnikov birçok kez tereddüde kapılır, suç işlemeye cesaret edemez. Kamariddin'in ise tereddüt etmesine, cesaret edememesine ihtiyaç yoktur. Çünkü toplum, çevredeki insanlar onu çoktan hazırlamıştır.

Kamariddin'in yukarıda aktarılan düşüncelerinden onun nasıl bir ruh hali içinde büyüdüğünü anlamak zor değildir. Yazar, söz konusu ağır ruh halini kaleme alırken onu ortaya çıkaran etkenlere değinir. *Elveda Çocukluk*'ta zaman şekli çocuk karakterini ortaya koyarken iki görevi üstlenmiştir: 1. Zaman, çocuk karakterini aydınlatmaya yaramıştır. Yani çocuğun ruhudaki değişimler zaman ve yılların geçmesiyle birlikte gelişir. 2. Zaman, eserin süje çizgisine uygun halde vuku bulur. Her iki durumda da zaman kavramı esas fon görevini yerine getirerek karakter ve olayların tasvirinde de zaman aynı etkinliğini korur. Okuyucu zamanın geçmekte olduğunu hisseder.

²⁹ Tahir Melik, *Elveda Çocukluk*, Taşkent, s.41.

Kamariddin, bəzən şüurlü bəzən də şüursuz halde etrafındakı kişilərə özenerek yaşar. Başkaları ilə ilişki kurarkən kendini anlamaya başlar. Başkalarına lazım olup olmadığını bu ilişkiler yardımı ile öğrenir. Yazar, günümüz çocukları konusunda çok güncel meseleye değinerek çocuğun her an yaşayabileceği ruhsal krizden hepimizi uyarmaktadır. Günümüzde de toplumdan yalnızlaşarak sanal dünyadan dost arayan çocuklar insanoğlu için birer ikazdır.

Özetle, Tahir Melik'in *Elveda Çocukluk* adlı eseri ergen çocukların özgü özellikleri, onların tabiatına has ruh halleri etkili bir biçimde kaleme almış, karakter ve zaman hadiselerini uyum içinde ifade edebilmiş, toplumda gençlerin eğitiminin ne kadar önemli olduğunu ortaya koyabilmiştir.

Kaynakça

1. Tahir Melik, *Elveda Çocukluk*, Yeni Asr Avlodi Yay., Taşkent, 2019, s.41.
2. Mihail Bahtin, *Voprosı literaturı i estetiki*, Hudojesvennaya Literatura, Moskova, 1975, s.234-235.
3. Uzak Corakulov, *Nazari Poetik Meseleleri*, Gafur Gulam NMIU Yay., Taşkent, 2015, s.92.
4. Tahir Melik, *Ümidimiz Yıldızlarına*, Yeni Asr Avlodi Yay., Taşkent, 2017, s.780.
5. Tahir Melik, *Güneşimiz Sönmesin*, Yeni Asr Avlodi Yay., Taşkent, 2017, s.493.

Gönderilib: 29.08.2020

Qəbul edilib: 31.08.2020